

XÂY DỰNG VĂN HÓA ĐẢNG TRONG TÌNH HÌNH MỚI

TÔ HUY RỬA *

LỊCH sử dân tộc và thế giới đều chứng minh rất rõ văn hóa là một trong những nhân tố tạo nên sức mạnh nội sinh, tham gia quyết định sự thịnh hay suy của mỗi cộng đồng và toàn xã hội. Trong kỷ nguyên hiện đại, khi cả cơ sở kinh tế - xã hội và nền chính trị đều mang đậm dấu ấn trực tiếp của trí thức, trí tuệ, văn hóa, vấn đề phát huy, phát triển nhân tố văn hóa trong đời sống và hoạt động của mọi chủ thể quyền lực trong xã hội trở thành công việc vừa cấp bách, vừa chiến lược lâu dài.

Sự nghiệp đổi mới để xây dựng và phát triển đất nước theo mục tiêu "dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh" đang đặt ra trước dân tộc ta những nhiệm vụ nặng nề, những thời cơ và thách thức lớn. Để giải quyết tốt những vấn đề đó, Đảng phải tự nâng mình lên ngang tầm thời đại, đáp ứng những nhu cầu của thực tiễn, những đòi hỏi của quần chúng. Nắm bắt được yêu cầu đó, trong những năm gần đây, Đảng ta đã đặc biệt quan tâm công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng, coi đó là nhiệm vụ then chốt. Công cuộc xây dựng, chỉnh đốn Đảng cũng bao hàm quá trình nâng cao tầm văn hóa, khẳng định những giá trị văn hóa nền tảng của một đảng tiên phong và bổ sung, phát triển những giá trị văn hóa mới trong toàn Đảng, trong mỗi cán bộ đảng

viên, trong từng tổ chức và sinh hoạt Đảng, để Đảng thực sự trở thành *trí tuệ, danh dự và lương tâm của thời đại* như Lê-nin thường dạy.

Nói Đảng là trí tuệ, danh dự và lương tâm (Lê-nin), hoặc Đảng là đạo đức và văn minh (Hồ Chí Minh) là nói đến một phẩm chất, một dấu hiệu đặc trưng của Đảng. Đội ngũ đảng viên ta phấn đấu hy sinh cho mục tiêu, lý tưởng rất đổi nhân văn, cao cả, đó là giải phóng giai cấp, giải phóng dân tộc, giải phóng xã hội và giải phóng con người. Không những chỉ nêu ra mục tiêu, lý tưởng đẹp đẽ, mà Đảng ta còn hơn hẳn mọi lực lượng chính trị - xã hội khác vì đã vạch ra và tổ chức thực hiện thành công những điều thiêng liêng ấy - những giấc mơ, hoài bão của con người. Chính vì vậy, Đảng ta là hiện thân của chủ nghĩa nhân đạo, nhân văn thực tế và cao đẹp nhất. Từ mục tiêu, lý tưởng này hình thành nên tầm văn hóa, cốt cách văn hóa và bản chất văn hóa cách mạng và cộng sản của Đảng ta. Phẩm chất đó được toát ra từ trong học thuyết, trong tư tưởng, trong tổ chức và trong cương lĩnh hoạt động của Đảng. Bỏ qua phẩm chất đó, không thể hiểu được tính ưu việt của Đảng Cộng sản trong sự so sánh với các đảng chính trị đã có

* PGS, TS, Ủy viên Trung ương Đảng, Giám đốc Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

trong lịch sử, không thể cắt nghĩa được vì sao trong mấy thập kỷ qua, cách mạng Việt Nam liên tục đi từ thắng lợi này đến thắng lợi khác. Bỏ qua phẩm chất đó cũng khó hiểu được "pho sử bằng vàng" của Đảng ta.

Lịch sử đã chứng minh rằng cách mạng Việt Nam liên tục thắng lợi vì chúng ta có một Đảng tiên phong được vũ trang bằng lý luận cách mạng khoa học, có nghệ thuật lãnh đạo tuyệt vời, biết nắm bắt thời cơ và vượt qua nguy cơ, biết dựa vào quần chúng, biết phát huy trí tuệ của quần chúng, vận dụng sáng tạo các bài học của lịch sử. Điềm lại lịch sử Đảng và cách mạng nước ta từ năm 1930 đến nay thấy rất rõ một thực tế rằng Đảng của những người cộng sản Việt Nam đã được toàn thể nhân dân Việt Nam, không phân biệt chính kiến, dân tộc, tôn giáo..., và thậm chí cả giai cấp nữa, tôn vinh và nhận là Đảng của mình - Đảng ta. Sự thừa nhận này không chỉ có ý nghĩa chính trị, tư tưởng và pháp lý quan trọng, mà còn thể hiện sự đồng điệu tinh thần và văn hóa sâu sắc giữa Đảng và dân, giữa đảng viên và quần chúng. Mọi người Việt Nam nhìn nhận Đảng như hiện thân của những giá trị cao đẹp nhất của con người Việt Nam, đồng thời đã nâng những giá trị đó lên tầm cao mới, tầm cao văn hóa của những người *công bộc, đày tớ* của nhân dân, cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư, biết lo trước, vui sau, sẵn sàng chiến đấu đến hơi thở cuối cùng để nước nhà được độc lập, đồng bào ta ai cũng có cơm ăn, áo mặc, trẻ em ta được học hành, nước ta trở thành giàu mạnh, văn minh... Nhờ có các giá trị văn hóa đó làm nền tảng, nên Đảng quang vinh của chúng ta luôn luôn trụ vững và củng cố, phát triển trong mọi hoàn cảnh, càng vào những thời điểm thử thách, bước ngoặt càng chói sáng sức mạnh, sức sống của Đảng Cộng sản Việt Nam.

Cách mạng Việt Nam thắng lợi còn vì chúng ta có một đội ngũ cán bộ, đảng viên tuy

không đông, nhưng giác ngộ cao về cách mạng, gắn bó với quần chúng, biết học tập quần chúng và phát huy sức mạnh của quần chúng. Hơn ai hết, họ là những người luôn đi tiên phong trong đấu tranh cách mạng, sẵn sàng đón nhận bất cứ hy sinh nào, kể cả tính mạng của mình cho sự nghiệp cách mạng. Câu Bác Hồ nói: "*đảng viên đi trước, làng nước theo sau*", không chỉ là yêu cầu của Đảng đối với đảng viên, mà còn là sự tôn vinh của quần chúng đối với Đảng. Câu nói đó là sự khái quát những phẩm chất cần thiết về trí tuệ, về tinh thần trách nhiệm và về sự hy sinh quên mình của những người cộng sản Việt Nam. Với ý nghĩa đó, chúng ta hoàn toàn có thể nói về văn hóa Đảng, và khẳng định sự tồn tại của văn hóa Đảng trong các thời kỳ lịch sử đã qua.

Bước sang thời kỳ lịch sử mới, với yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, với việc xây dựng một nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, tư duy của Đảng phải được đổi mới, phải phát triển. Đúng như đồng chí Phạm Văn Đồng đã nói từ năm 1987, nghĩa là khi chúng ta vừa mới bước vào công cuộc đổi mới: "Đổi mới là văn hóa, và văn hóa là đổi mới". Khái niệm văn hóa mà đồng chí nói ở đây cũng chính là khái niệm văn hóa mà ta đang dùng hiện nay. Văn hóa là tổng hòa của mọi năng lực về trí tuệ, về tâm hồn, về nhân cách, hướng tới cái chân, cái thiện và cái mỹ. Văn hóa Đảng là cách nói ngắn gọn của văn hóa của Đảng, bao gồm văn hóa của tổ chức đảng và đảng viên; của cương lĩnh, đường lối, chủ trương và hoạt động của đảng; của phương thức lãnh đạo và sinh hoạt đảng; của các mối quan hệ giữa tổ chức Đảng với đảng viên, giữa Đảng với quần chúng; giữa Đảng với Nhà nước và các thành tố khác trong hệ thống chính trị; giữa đảng viên với quần chúng; đồng thời bao hàm cả văn hóa trong các mối quan hệ đối ngoại của Đảng, v.v.. Cũng như văn hóa nói chung, văn hóa Đảng là hệ thống các giá trị tương đối ổn định tạo nên

căn cước, phẩm chất, bản chất, phong cách của Đảng. Các giá trị ấy thấm thấu tận tầng sâu và luôn luôn được biểu hiện ra dưới nhiều hình thức trong tất cả các mặt hoạt động của Đảng, từ tư tưởng, chính trị, tổ chức đến sinh hoạt nội bộ đảng.

Chúng ta cần ghi nhớ tư tưởng quan trọng của Lê-nin, từ năm 1919, khi Cách mạng Tháng Mười đã thành công, và Đảng Cộng sản Nga đã trở thành Đảng cầm quyền. Trong "Báo cáo về Cương lĩnh của Đảng tại Đại hội lần thứ 8 Đảng Cộng sản (b) Nga, tháng 3-1919", Lê-nin viết: "Chúng ta biết rất rõ ý nghĩa của tình trạng lạc hậu về văn hóa của nước Nga, nó ảnh hưởng như thế nào đến Chính quyền Xô-viết... chúng ta biết rằng tình trạng lạc hậu về văn hóa ấy làm ô nhục Chính quyền Xô-viết như thế nào, và khôi phục chế độ quan liêu như thế nào. Trên lời nói, thì bộ máy Chính quyền Xô-viết là bộ máy chính quyền của tất cả quần chúng lao động, nhưng thực tế thì mọi người chúng ta không ai còn lạ rằng còn xa mới được như thế" (1). Rõ ràng tình trạng tha hóa của bộ máy nhà nước có liên quan đến tình trạng lạc hậu, về văn hóa của xã hội, đặc biệt của Đảng cầm quyền, của bộ máy nhà nước. Khắc phục nguy cơ tha hóa đó đang là tâm điểm chú ý của tất cả chúng ta.

Kể từ Nghị quyết Trung ương 5, khóa VIII về "Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc", Đảng đã khẳng định phải xây dựng văn hóa từ trong Đảng, trong các cơ quan Nhà nước... Nghị quyết Trung ương 6, (lần 2) khóa VIII tập trung vào xây dựng, chỉnh đốn Đảng. Kết luận của Hội nghị Trung ương 10, khóa IX đòi hỏi phải gắn nhiệm vụ trung tâm phát triển kinh tế, nhiệm vụ then chốt xây dựng chỉnh đốn Đảng với nhiệm vụ xây dựng nền tảng tinh thần văn hóa. Như vậy, việc xây dựng, chỉnh đốn Đảng nhằm đẩy lùi sự suy yếu về tư tưởng, đạo đức, lối sống trong một bộ phận

cán bộ, đảng viên, lấy lại niềm tin yêu vốn có của nhân dân đối với Đảng, đòi hỏi *phải tập trung xây dựng văn hóa Đảng*.

Văn hóa Đảng trong thời kỳ Đảng lãnh đạo nhân dân tiến hành công nghiệp hóa, hiện đại hóa, xây dựng nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, tiến hành hội nhập kinh tế quốc tế, tất nhiên có những nội dung cụ thể khác với văn hóa Đảng, khi Đảng lãnh đạo nhân dân tiến hành cách mạng giải phóng dân tộc. Điều mấu chốt phải đặt ra hiện nay là nguy cơ tha hóa, tham nhũng, mất dân chủ và quan liêu, xa rời quần chúng. Trước đây nguy cơ này chưa xuất hiện, và không thể xuất hiện vì Đảng phải sống trong lòng dân, được nhân dân bao bọc che chở. Ngày nay Đảng ta là Đảng cầm quyền. Nguy cơ tha hóa bởi quyền lực là nguy cơ có thật. Từ sau Cách mạng Tháng Tám thành công, khi chính quyền nhân dân vừa được thành lập, Bác Hồ đã cảnh báo nguy cơ xuất hiện những "quan cách mạng". Quyền lực thường đi đôi với đồng tiền, đặc biệt trong nền kinh tế thị trường. Sự câu kết giữa quyền và tiền sẽ dẫn đến tham nhũng, suy thoái đạo đức và nhân phẩm con người. Hàng loạt các vụ án gần đây là những tiếng chuông cảnh báo. Xây dựng văn hóa Đảng phải tập trung khắc phục những nguy cơ đó.

Thời đại mới đặt ra những thời cơ mới, thách thức mới. Trước đây, khi vận mệnh của các quốc gia còn tách rời nhau, khi khoa học, công nghệ chưa trở thành một động lực thúc đẩy xã hội biến đổi và phát triển, thì yêu cầu phát triển trí tuệ chưa đặt ra một cách bức xúc. Ngày nay tình hình đã khác. Thiếu những thông tin cần thiết về kinh tế - xã hội của đất nước và của thế giới, thiếu những tri thức cần thiết về khoa học, công nghệ, thiếu khả năng xử lý các nguồn thông tin một cách chính xác,

(1) Lê-nin: *Toàn tập*, Nxb Tiến bộ Mát-xcơ-va, 1977, t 38, tr 199

thì người cán bộ, đảng viên rất dễ hoang mang dao động và rất lúng túng khi lãnh đạo quần chúng. Đảng ta đã chứng minh có năng lực nhìn xa, trông rộng, ngay trong tình thế khó khăn vẫn có cái nhìn lạc quan, sáng sủa, càng khó khăn thì trí tuệ, văn hóa Đảng càng chói sáng. Điều cần rèn luyện hôm nay của toàn Đảng là phải biết nhạy cảm với tình hình thực tế, không tự mãn, chủ quan để luôn luôn tự đổi mới đúng đắn và kịp thời. Sứ mệnh ấy rất cần tầm văn hóa cao của Đảng. Có lẽ hơn bao giờ hết, lời dạy của Lê-nin và của Bác Hồ: "Học, học nữa, học mãi", phải trở thành chương trình hành động của mỗi cán bộ, đảng viên trong tình hình mới.

Cũng phải nhận thức rõ hơn những khó khăn trong tình hình quốc tế hiện nay khi tiến hành sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội trên đất nước ta. Cùng với việc sụp đổ của Liên Xô và các nước xã hội chủ nghĩa Đông Âu, các thế lực phản động quốc tế đang tấn công xuyên tạc chủ nghĩa Mác - Lê-nin dưới mọi hình thức. Thông qua công nghệ thông tin, những nọc độc đó đang tác động xấu tới một bộ phận cán bộ, đảng viên và nhân dân. Sự hoài nghi và dao động đang làm suy yếu nền tảng tinh thần của xã hội, cũng có nghĩa đang xói mòn văn hóa Đảng. Tình hình đó, nếu không sớm khắc phục, sẽ làm suy giảm lý tưởng, ý chí cách mạng, và là miếng đất nuôi dưỡng những thói hư tật xấu, làm trầm trọng thêm mặt trái của kinh tế thị trường và của quá trình hội nhập kinh tế quốc tế.

Nghiên cứu, học tập chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh, do đó, cần được tiến hành *một cách sâu rộng và có hiệu quả*, trước hết từ trong Đảng, và sau đó ra ngoài xã hội. Cần khắc phục bệnh hình thức, chiếu lệ, trong việc tuyên truyền giáo dục chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh. Cần thấm sâu lời dạy của Bác: "Học để làm việc, làm người, làm cán bộ". Phải chăng, hiện nay chúng ta chưa thật coi trọng việc học để làm việc, làm

người, mà vẫn quan tâm nhiều đến việc trao cho học viên một tấm bằng, một chứng chỉ để giúp họ tiêu chuẩn hóa người cán bộ theo yêu cầu của các chức danh? Nếu coi trọng việc học để làm việc, làm người thì chắc chắn rằng nội dung học tập, phương pháp dạy và học, cùng với việc quản lý học viên trong quá trình học tập, phải được *đổi mới một cách căn bản*, sao cho việc học phải trở thành *quá trình bồi dưỡng và tu dưỡng* để nâng cao năng lực, phẩm chất cần thiết của người cán bộ đảng viên, để đẩy lùi những thói hư tật xấu. Hãy nhớ lại câu nói của Bác Hồ cách đây gần nửa thế kỷ: "Nhân dân ta từ lâu đã sống với nhau có tình có nghĩa... Từ khi có Đảng ta lãnh đạo và giáo dục, tình nghĩa đó càng cao đẹp hơn... Hiểu chủ nghĩa Mác - Lê-nin là phải sống với nhau có tình có nghĩa. Nếu thuộc bao nhiêu sách mà sống không có tình nghĩa thì sao gọi là hiểu chủ nghĩa Mác - Lê-nin" (2). Một câu nói giản dị mà sâu sắc, chứa bao ý nghĩa: phải chăng giá trị đích thực của chủ nghĩa Mác - Lê-nin là ở trong cuộc sống, trong những giá trị đích thực của đời sống. Đó không chỉ là giá trị lý luận, khoa học mà còn là đạo đức; là đạo lý làm người và những chuẩn mực ứng xử ở đời. Sâu xa mà nói, những giá trị đích thực của chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh là sự thống nhất hữu cơ giữa khoa học, đạo lý và văn hóa. Học chủ nghĩa Mác - Lê-nin là phải nhận ra chân giá trị đích thực đó và tu dưỡng, hành động theo các giá trị đó. Đối với mỗi người Việt Nam, cùng với chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh cũng là chân giá trị của dân tộc và của thời đại. Biến cái chân giá trị đó thành niềm tin, thành lẽ sống và hành động của mỗi cán bộ, đảng viên cũng là điều kiện tiên quyết để xây dựng văn hóa Đảng.

(2) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1996, t 12, tr 554

Văn hóa Đảng là những giá trị tạo nên nền tảng tinh thần của Đảng. Những giá trị đó được hình thành bắt đầu từ những biến đổi trong thế giới quan, nhân sinh quan. Qua việc tiếp xúc với chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh, những đảng viên cộng sản Việt Nam xác định được lý tưởng, khát vọng cao đẹp của mình là tự nguyện cống hiến cho sự nghiệp giải phóng dân tộc và giai cấp, xây dựng một xã hội thực sự công bằng, dân chủ, văn minh. Chính cái tiêu đề "Việt Nam dân chủ, cộng hòa - Độc lập, tự do, hạnh phúc" trước đây, và "Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam - Độc lập, tự do, hạnh phúc" ngày nay, là sự thể hiện cái khát vọng cao đẹp đó của Đảng và của dân tộc. Sự tự nguyện gắn bó trong một mục tiêu chung là điều kiện đầu tiên để tạo ra sự thống nhất trong ý chí của Đảng. Nhận thức lý luận là rất quan trọng đối với việc hình thành nhân cách một con người nói chung và của người đảng viên nói riêng. Nhưng đó mới là một nửa công việc. Điều quan trọng là thông qua hoạt động thực tiễn cách mạng, bản thân Đảng và các đảng viên được tôi luyện. *Qua hoạt động thực tiễn, những tình cảm cách mạng được hình thành:* đó là mối quan hệ máu thịt giữa Đảng với quần chúng, giữa đảng viên với đảng viên, và giữa đảng viên với quần chúng. Tính tiên phong, sự nêu gương và tinh thần xả thân vì cách mạng, vì Đảng và vì quần chúng của người đảng viên, được xuất hiện từ đó.

Cùng với khát vọng và lý tưởng cách mạng, tình cảm cách mạng là nhân tố cốt lõi trong văn hóa Đảng. Các nhân tố đó sẽ chi phối tư tưởng, đạo đức, lối sống của người cán bộ, đảng viên và là thước đo tư cách của người cộng sản.

Nói văn hóa Đảng còn là nói trí tuệ của Đảng. Sự nghiệp cách mạng luôn đặt ra những bài toán đầy ẩn số. Trước đây đã vậy, nay càng vậy. Trong sự nghiệp đổi mới hôm nay, biết bao thời cơ và thách thức đang đặt ra với dân

tộc ta, với Đảng ta. Để nắm bắt thời cơ và vượt qua thách thức cần sự sáng suốt và tinh táo. Chúng ta có những thuận lợi lớn: đó là chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh - vũ khí tinh thần sắc bén trong phương pháp tư duy, trong cách phân tích, xử lý các tình huống, các quan hệ xã hội, và cao hơn tất cả là niềm tin vững chắc vào con đường đã chọn. Chúng ta lại có một bề dày kinh nghiệm, một pho sử bằng vàng của 75 năm hoạt động của Đảng. Đó là kho báu về trí tuệ. Những bài học lịch sử của mấy ngàn năm dựng nước và giữ nước của dân tộc là lớp phù sa bồi đắp về trí tuệ và về tâm hồn cho chúng ta. Nói trí tuệ của Đảng trước hết là nói đến những giá trị đó. Có nhiên lịch sử luôn hướng về phía trước. Cùng với cuộc cách mạng về khoa học - công nghệ, xu thế toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế toàn cầu đang đặt ra nhiều vấn đề mới lạ. Những vấn đề đó lại liên quan trực tiếp tới sự phát triển của đất nước. Trước những biến động đó của lịch sử, tư duy của Đảng phải đổi mới, phải thường xuyên tiếp cận với những thông tin mới, những thành tựu mới về kinh tế - xã hội, về khoa học, công nghệ của thời đại. Khả năng nắm bắt kịp thời các thông tin và xử lý tốt các thông tin, do đó, cũng là nhân tố không thể thiếu trong trí tuệ của Đảng, trong văn hóa Đảng.

Sự nghiệp đổi mới đang đặt ra trước Đảng một yêu cầu bức xúc : Đảng phải tự hoàn thiện và phải vững mạnh. Sự phai nhạt về lý tưởng, sự suy thoái về tư tưởng, đạo đức, lối sống trong một bộ phận cán bộ, đảng viên đang là nỗi lo chung của toàn xã hội. Xây dựng văn hóa Đảng vững mạnh chính là bảo đảm tính tiên phong cách mạng của Đảng, khẳng định uy tín vốn có của Đảng trong quần chúng, trên cơ sở đó xác lập quyền lãnh đạo và khả năng lãnh đạo của Đảng. Xây dựng văn hóa Đảng cũng là một khâu đột phá nhằm xây dựng và phát triển văn hóa Việt Nam trong tình hình mới. □